

De Letse mezzosopraan Elīna Garanča legt de vinger op de zere plek

# “DE METOOBEWEGING BEGINT ME TE IRRITEREN”

*Al decennia schittert ELĪNA GARANČA in de grootste operarollen, van Bizets Carmen tot Dalila in 'Samson et Dalila' van Saint-Saëns. Te midden van de coronacrisis, nu de wereld even stilstaat, lanceert de operadiva een intiem album met Lieder van Schumann en Brahms. Luister spreekt met Garanča over extreme muzikale emoties, vrouwelijke stereotypes in de klassieke opera en de gespannen relatie tussen kunst en politiek.*

*Tekst: MYRTHE MEESTER  
Foto's: CHRISTOPH KÖSTLIN*

# Coverstory



# De timing van Elīna Garanča's

eerste soloalbum met *Lieder* had niet beter kunnen zijn. Terwijl de ene na de andere grote operaproductie wordt afgezegd of uitgesteld, wijdt Garanča zich dit najaar aan intieme recitals met Duits liedrepertoire voor zangeres en pianist, zodat de coronamaatregelen relatief gemakkelijk in acht te nemen zijn en het niet zo erg is als de concertzaal niet tot de nok toe is gevuld.

Ja, ook Garanča heeft dit voorjaar pijnlijke teleurstellingen moeten incasseren. Op haar Instagram-account spreekt ze in thuisgemaakte filmpjes haar verdriet uit over elke gecancelde productie, zoals haar debuut als Amneris in Verdi's opera *Aida*, een begeerde rol die ze als haar 'absolute persoonlijke Mount Everest' omschrijft. Ook krijgen haar fans een beetje mee hoe Garanča de coronatijd doorbrengt in de Letse hoofdstad Riga, met foto's van bloemen, groente en fruit uit eigen moestuin en verhalen over de blijdschap van haar twee jonge dochters, die bij uitzondering hun beide muzikale ouders 24/7 om zich heen hebben. Garanča raakt, kortom, door de pandemie niet uit het veld geslagen, hoe groot de impact op de muzikale wereld ook is. "Ik raak niet in paniek, want ik kan er toch niets aan veranderen." Ze meent bovendien dat "een pauze heel goed kan zijn voor onze emotionele en psychologische wereld".

## GROTE OPERAROLLEN

Al vijftien jaar brengt Garanča soloalbums uit bij het prestigieuze label Deutsche Grammophon, maar van een liedrecital was het nog niet eerder gekomen. En dat terwijl de mezzosopraan naar eigen zeggen is "opgegroeid in de liedtraditie, omdat mijn moeder (Anita Garanča, red.) kamermuziekszangeres was die alle mogelijke liedcomponisten zong. Die muziek is altijd om me heen geweest en ik zing al liedrecitals sinds ik achttien jaar was." Ze ziet zichzelf daarom niet als een operazangeres die voor de gelegenheid liederen zingt, maar stelt dat haar ontwikkeling op het gebied van opera en liederen altijd hand in hand is gegaan.

Persoonlijk ervaart Garanča een sterke overlap tussen beide genres, "want opera kan heel intiem zijn en liederen kunnen heel dramatisch zijn". In de toekomst verwacht ze zich nóg meer op het liedrepertoire te zullen toelagen, "want er is meer in het leven" dan alleen de grote operaproducties. "Ik wil niet meer zes weken reizen voor een operaproductie en repeteren voor rollen »



**“Toen ik eens een persoonlijkheidstest deed, kwam daaruit dat ik een sanguinische melancholicus ben”**





**“Het verleden  
uitwissen, maakt  
ons nu niet tot  
betere mensen”**

die ik al in acht of tien producties heb gespeeld. Ik raak verveeld als ik eindeloos dezelfde dingen herhaal. Ik wil me blijven ontwikkelen en mijn stem onderzoeken. Het is voor mij niet interessant om Carmen te zingen in productie nummer twaalf. Uiteindelijk zal ik overstappen op het concertwerk en het Lied, want de mogelijkheden om een programma met liedrepertoire samen te stellen zijn oneindig.”

Voor 2021 staan er nog wel enkele grote operarollen op het programma, zoals Kundry in Wagners *Parsifal* en (alsnog) Amneris in Verdi's *Aida*, dramatische rollen die Garanča nooit eerder heeft gezongen en die daarom voldoende gelegenheid voor vocale ontwikkeling bieden.

#### **EVENWICHT VINDEN**

Op het gebied van het liedrepertoire heeft Garanča een voorkeur voor “muziek die meer aards dan esoterisch is. Expressionisme of Debussy zijn niet echt aan mij besteed. Ik houd van Rachmaninov en Duparc, van Strauss, Wagner en Hugo Wolf, van muziek met stevige begeleiding.”

## Paspoort

**ELĪNA  
GARANČA**

**Geboren:** 1976,  
Riga (Letland)

**Instrument:**  
Stem, mezzo-  
sopraan

**Opleiding:**  
Latvian Academy  
of Music, Vienna  
Music Academy

**Onderschei-  
dingen:** European  
Culture Prize in  
Music, Echo  
Klassik Award  
(4x), Latvian Great  
Music Award (2x),  
finalist BBC Singer  
of the World  
Competition

*Lieder*, haar nieuwste album, is gewijd aan muziek die uitdrukking geeft aan hevige emoties: *Frauenliebe und Leben* (1840) van Robert Schumann en dertien liederen van Johannes Brahms. “Toen ik eens een persoonlijkheidstest deed, kwam daaruit dat ik een sanguinische melancholicus ben. Goethe geeft daar een mooie omschrijving van: ‘Himmelhoch jauchzend, zum Tode betrübt’. Dat is de manier waarop ik door het leven ga. Eenzelfde extreme vreugde en verdriet hoor ik terug bij Schumann en Brahms.” Volgens Garanča is dat typisch voor kunstenaars: “Je kunt van de intense vreugde van extatische ervaringen overgaan in de totale eenzaamheid en wanhoop van het zoeken naar iets wat je niet kunt vinden.”

Het doorleven van alle emoties die zich in haar leven aandienen, is voor de zangeres van wezenlijk belang. Het vormt de brandstof voor haar albums, waarvan het repertoire vaak samenhangt met belangrijke gebeurtenissen uit haar leven. In de *liner notes* van haar album *Revive* (2016) schrijft ze: “Zo was het met *Habanera* (2010), toen we ons huis in Spanje kochten. Toen ik *Romantique* (2012) opnam, was ik voor de eerste keer zwanger. *Meditation* (2014) markeerde mijn tweede zwangerschap.” En toen haar moeder aan kanker overleed, vormde dat de aanleiding voor *Revive*, een album vol aria’s van sterke vrouwelijke personages die aan het wankelen zijn gebracht en worstelen om hun evenwicht en innerlijke kracht te hervinden.

Ook *Lieder* is voor Garanča verbonden met haar moeder. “Ik kende deze liedcyclus van Schumann al toen ik drie jaar oud was, want mijn moeder zong die vaak en ik heb levendige herinneringen aan haar vele optredens. Ja, deze melodieën hebben zich in mijn kindertijd in me vastgezet en zijn op de een of andere manier altijd bij me gebleven.” Het is daarom altijd een grote droom voor Garanča geweest om *Frauenliebe und Leben* “in mijn eigen handen te nemen en te vertalen naar mijn eigen stem en mijn eigen emotionele wereld”. Dat Garanča’s moeder haar interpretatie nooit zal kunnen horen, vindt de zangeres ontzettend jammer. “Het zou waarschijnlijk een heel emotioneel moment zijn geweest.”

## LIEFLIJKE DROOM

Toeval of niet, moederliefde vormt een belangrijk thema in *Frauenliebe und Leben*, de liedcyclus die Garanča zo sterk met haar eigen moeder verbindt. Het vertelt een chronologisch verhaal over een jonge vrouw die voor het eerst verliefd wordt en zich verwachtingsvol maar gespannen voorbereidt op haar eerste samenzijn met een man (“Ik wil hem dienen, voor hem leven, hem geheel toebehoren”), en die – na getrouwd te zijn – een ode brengt aan haar trouwring, aan de lege wieg waarin ze spoedig een kindje, “mijn lieflijke droom”, hoopt te zien liggen, aan het extatische geluk dat alleen voor zogende moeders zou zijn weggelegd, en aan de diepe rouw wanneer de vrouw haar echtgenoot, “mijn wereld”, vroegtijdig verliest. Garanča merkt dat haar eigen ervaringen in het leven een grotere diepgang en intensiteit verlenen aan deze liederen over liefde, moederschap en dood. Toen ze de cyclus voor het eerst uitvoerde op 26-jarige leeftijd, “hielpen mijn docent en pianist me om te begrijpen waarom een bepaalde muzikale frase met een bepaald woord moest samengaan. Maar nu kan ik de woorden beter op waarde schatten. Ik ken de gevoelens en heb het zelfvertrouwen om de tijd te nemen, ook op plaatsen waar de componist dat niet voorschreven heeft. Met het ouder worden, gun je jezelf de tijd die je nodig hebt om iets tot uitdrukking te brengen, vooral in het Lied.” »

# “Pianist Malcolm Martineau is een van de weinigen die zichzelf nooit extreem belangrijk zal maken”

## HEEL BEELDEND

Haar muzikale partner op het nieuwe album, de Schotse pianist Malcolm Martineau, geeft Garanča alle ruimte en vertrouwt zich toe aan haar muzikale keuzes. “Meestal heeft de pianist het verlangen om ook zelf een solist te zijn”, vertelt de mezzosopraan. “Tijdens een liedrecital zijn er altijd momenten waarop de pianist kan schitteren, zoals in de introductie of het *Nachspiel* van een Lied. Maar Malcolm is een van de weinigen die zichzelf nooit extreem belangrijk zal maken. Hij dient de solist, en dat is heel bijzonder. Uiteindelijk ben ik degene die het verhaal vertelt en is hij degene die me daarbij helpt. Als ik tijdens de repetitie bijvoorbeeld voel dat de bas in de linkerhand te zacht is, dan vertel ik hem dat en dan luistert hij daarnaar. Maar meestal is het niet eens nodig om met elkaar te praten.” Net als Garanča heeft Martineau veel gevoel voor het dramatische en theatrale in de muziek. “Hij raakt het Lied niet aan met witte handschoentjes, maar pakt het met beide handen vast. Soms zijn die handen heel zacht en teder en soms juist heel krachtig.”

Een ander belangrijk aspect van de samenwerking tussen zangeres en pianist is het feit dat ze allebei beelden voor zich zien tijdens het musiceren en elkaar daarin kunnen vinden. “Dat kunnen schilderijen zijn, foto’s, een herinnering aan een uitzicht, of iets wat je op televisie hebt gezien.” Het maakt dat hun muzikale interpretaties soms heel beeldend zijn, bijvoorbeeld wanneer Martineau het geluid van golven treffend weet na te bootsen in Brahms’ dramatische lied *Verzagen*.

## VROUWELIJKHEID HERWAARDEREN

Op de vraag of *Frauenliebe und Leben* geen al te traditioneel beeld schetst van de vrouwelijke bestemming in het leven (maagd, echtgenote, moeder), reageert Garanča geïrriteerd. Ze heeft geen zin om antwoord te geven op die kritische vraag die journalisten haar telkens opnieuw stellen, omdat die in haar ogen geen recht doet aan de waarde van de muziek. “Ik heb absoluut niets te zeggen tegen iemand die over deze kwestie wil discussiëren.” Maar na voorzichtig doorvragen over haar visie op de stereotype rollen van vrouwen in klassieke opera’s (hysterische verleiders en engelachtige maagden), barst ze los. “De MeToobeweging begint me te irriteren. Zodra politiek zich op kunst betreft, word ik heel chagrijnig. Opera en Lied, maar ook schilderijen zijn vormen van kunst. Je kunt niet politiek zijn in kunst, dan verliest het haar doel en creativiteit. Kijk, ik ben honderd procent tegen misbruik, fysiek geweld en lijden. Maar al dat geïnterpreteer over vrouwen, vaak door vrouwen zelf, gaat me te ver en maakt me boos. Deze muziek gaat over een veel diepere wereld, die veel mensen tegenwoordig helaas niet meer kunnen begrijpen. Lieder zingen over het toebehoren aan een man, betekent niet dat je zijn sokken wilt wassen en zijn slavin wilt zijn. Het gaat over vertrouwen, emotionele gehechtheid en jezelf liefdevol willen overgeven. Dat is een niveau van communicatie, een psychologische en intieme wereld die tegenwoordig jammer genoeg buiten het bereik van de meerderheid van de mensen ligt.” De drang naar vrouwelijke onafhankelijkheid is volgens de zangeres “veel verkeerde richtingen” ingeslagen en ze gelooft dat het eeuwen zal duren voordat we in staat zullen zijn om vrouwelijkheid te herwaarderen. “Dat vind ik heel verdrietig.”

## LUISTER-CADEAU

**Luister** mag vijf exemplaren weggeven van *Lieder*, het nieuwe album van Elina Garanča. Ga naar [www.luister.nl](http://www.luister.nl) voor de winactie. Meedoen is mogelijk tot 30 november.



#### OPKOMENDE IDENTITEITSPOLITIEK

Ze vervolgt: "Je kunt niet naar de opera gaan en een parallel trekken tussen Lucia di Lammermoor en een vrouw uit deze tijd. Je moet accepteren dat het om een verhaal uit een andere periode gaat, hoewel je veel opera-verhaallijnen nog steeds tegenkomt in het dagelijks leven. Naar de opera ga je om de volle complexiteit van de kunstvorm te waarderen: dat podium, dat licht, die muziek, die stemmen, dat acteerwerk, het theater op zich. Er zijn mensen die vinden dat we de helft van onze literatuur moeten wegdoen, omdat er lijdende vrouwen of vrouwen in ondergeschikte posities in voorkomen. Of dat we alle schilderijen van naakte lichamen uit de musea moeten verwijderen, omdat dat niet past in onze moderne maatschappij. Maar het verleden uitwissen, maakt ons nu niet tot betere mensen. We blijven altijd even hebzuchtig en zelfzuchtig en geobsedeerd door macht en geld. Stel je voor dat we zeggen: 'We kunnen geen muziek uit 1850 meer uitvoeren, omdat die niet aansluit bij 2020'. Dan moeten we ook alle kerken weghalen, alle monumenten vernietigen, alle

oude huizen en gebouwen slopen en zeggen: 'Vanaf 2020 gaan we alles opnieuw opbouwen'. Dat zou waanzin zijn."

Het beeld dat Garanča hier oproept, doet denken aan wat er in haar thuisland is gebeurd onder het communistische regime, dat schoon schip wilde maken en een geheel nieuwe wereld uit de grond wilde stampen, met alle censuur, geweld en vernielzucht van dien. Het is duidelijk dat onze rijke culturele traditie de Letse zangeres veel waard is en dat ze de opkomende identiteitspolitiek als een bedreiging voor de kunsten ervaart. Ondertussen lanceert ze het ene na het andere klassieke album en doet ze alles wat ze kan om de kunsten te dienen. Want, zoals ze het uitdrukt in een persoonlijk filmpje op Instagram, "ik geloof dat de muziek nooit zal sterven". «



*Lieder - werken van Robert Schumann en Johannes Brahms  
Elina Garanča en Malcolm Martineau  
Deutsche Grammophon, 00028948392117*